

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΚΛΕΟΠΑΣ

ΤΑ 36 ΚΛΙΚ ΤΟΥ ΦΩΤΟΦΡΑΧΤΗ

Δ Ι Η Γ Η Μ Α Τ Α

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΚΛΕΟΠΑΣ

Τα 36 κλικ του φωτοφράχτη

© 2023, Εκδόσεις ΠΟΤΑΜΟΣ

Πρώτη έκδοση: Ιούλιος 2023

Σχεδιασμός εξωφύλλου & Σελιδοποίηση: Βίβιαν Γιούρη

Εκδόσεις ΠΟΤΑΜΟΣ

Ξενοκράτους 48, 106 76 Αθήνα, τηλ. 210 7231271

www.potamos.com.gr, info@potamos.com.gr

ISBN 978-960-545-200-1

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου ή τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης-Παρισιού, που κυρώθηκε με το ν. 100/1975. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, σελιδοποίησης, εξωφύλλου και γενικότερα της όλης αισθητικής εμφάνισης του βιβλίου, με φωτοτυπιές, ηλεκτρονικές ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν. 2121/1993.

 ποταμός

ΑΘΗΝΑ 2023

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΕΝΟΣ ΥΜΝΟΥ

στην Αφροδίτη Κογεβίνα

Όλη νύχτα στο μυαλό του γυροφέρνουν οι στίχοι απ' το χειρόγραφο* του κόντε Διονύσιου. Τους μελετούσε όλο το προηγούμενο απόγευμα και τους τελευταίους μήνες δεν έχουν βγει απ' το μυαλό του.

Ο Νικόλαος Χαλικιόπουλος Μάντζαρος, σηκώνεται αργά απ' το κρεβάτι και ανάβει τη λυχνία. Κατευθύνεται προς το πιάνο. Έξω, στην πιάτσα της Κέρκυρας δεν είχε αρχίσει ακόμα η καθημερινή κίνηση. Δεν έχει χαράξει ακόμα ο ήλιος. Κάθεται στο πιάνο, τοποθετώντας τη λυχνία να φωτίζει αχνά τρεμοπαίζοντας την παρτιτούρα που είχε αφήσει από την προηγούμενη. Ένα εντελώς νέο έργο του Σούμπερτ, που τον έχει συνεπάρει. Δεν ξεκολλούν απ' το μυαλό του οι νότες. Αρχίζει σιγά-σιγά να παίζει... Είναι το *Notturmo*. Στο μυαλό του στροβιλίζονται ακό-

* Το χειρόγραφο του «Υμνου εις την Ελευθερίαν», παραδόθηκε στον Νικόλαο Χαλικιόπουλο Μάντζαρο το 1826. Το «*Notturmo*», το συνέθεσε ο Schubert το 1827, ένα χρόνο δηλαδή πριν από τον θάνατό του σε ηλικία τριάντα ενός ετών. Η πρώτη μουσική γραφή του «Υμνου», έγινε από τον Μάντζαρο το 1828.

μα οι στίχοι του Σολωμού. Παίζει “a piacere” (χαλαρά, κατά βούληση). Αρχίζει τα παιχνίδια με τους χρόνους. Με τους χρωματισμούς. Ακόμα και με τις νότες. Τον παρασέρνουν οι στίχοι που γυροφέρνουν στο μυαλό του. Δίπλα στο γραφείο, ακουμπισμένο πρόχειρα το χειρόγραφο του Σολωμού. Στο μυαλό εξακολουθούν να πετάνε οι στίχοι του κόντε Διονύσιου. Το χέρι τρέχει, ελίσσεται και χρωματίζει, χορεύει πάνω στα πλήκτρα, ξεφεύγει απ’ το *Notturmo*. Απελευθερώνεται κι απογειώνεται. Ξαφνικά επιμένει πάνω στις νότες. Πάνω στα πλήκτρα. Τα χτυπάει επίμονα...

Επιμένει με πάθος. Στο μυαλό του ξεφυλλίζει τον ύμνο. Χτυπάει τα πλήκτρα. Και σαν πρώτα αντρειωμένη χαίρε ω χαίρε ελευθεριά. Συνεχίζει την παραλλαγή του *Notturmo*... Και σαν πρώτα αντρειωμένη. Παθιάζεται. Χτυπάει δυνατά. Με σιγουριά. Είναι ο Ύμνος εις την Ελευθερίαν. Του κόντε Διονυσίου Σολωμού. Και τώρα δικός του.

Και σαν πρώτα αντρειωμένη χαίρε ω χαίρε ελευθεριά. Το κερύ τρεμοπαίζει, μα αυτός έχει καθηλωθεί. Επιμένει, επαναλαμβάνει. Σε λίγο, όταν θα ’χει χαράξει, θ’ αρχίσει κι αυτός να χαράζει τις πρώτες νότες στο χαρτί. Κάτω από τους στίχους του άλλου κόντε, του Ζακυθινού. Τα κάρρα θα περνάνε κάτω απ’ το καντούνι, και οι φωνές της πρωινής πιάτσας, τα ψάρια απ’ το Μαούκι κι από τη Γαρίτσα, τα λάχανα και τ’

άλλα ζαρζαβατικά από τα κοντινά χωριά, θα γεμίσουν την πόλη. Οι καμπάνες θα ξυπνάνε και την υπόλοιπη πόλη, οι πλανόδιοι θα φωνάζουν την ώρα που οι πρώτες νότες του Ύμνου εις την Ελευθερία θα ξεφεύγουν απ’ τα παλιά κερκυραϊκά παράθυρα του Νικόλαου Χαλικιόπουλου Μάντζαρου. Την ώρα που ο κόντε Διονύσιος κοιμάται αμέριμνος στα Μουράγια. Κι η πόλη ξυπνάει μιαν ακόμη συνηθισμένη μέρα στη ζωή της και την ιστορία της.

(Να θυμηθώ να πω στον Κόντε Διονύσιο, να κάνει αύριο τις παρατηρήσεις του περπατώντας πάνω κάτω στο δωμάτιό μου).

Η ΒΙΑΛΑ ΚΛΩΝΑΡΙΔΗ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ

Αμέσως μετά τον πόλεμο, μπροστά από την μάντρα, η μάνα μου με τον Μωρίς Μπενουζίλιο. Πίσω από τη μάντρα, η Τζούλια Κλωναρίδου με φίλους.

Κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής, η οικογένεια Κλωναρίδη εκτός από την Ρεβέκκα Μπεραχά, μητέρα της Οντέτ και πεθερά του Κλέωνα Κλωναρίδη, έκρυβε στην κόκκινη βίλλα της Πατησίων και έναν άλλο νεαρό Εβραίο, ονόματι Μωρίς Μπενουζίλιο. Είχαν δηλώσει ότι ήταν ανιψιός από την Κρήτη, με το όνομα Μανωλιός. Ο Μωρίς ήταν δέκα έξι, όσο περίπου οι αδερφές Κλωναρίδη η Τζούλια και η Μπεμπέλα, αλλά και η ξαδέρφη τους η Νουνούκα, η μητέρα μου. Τον Μανωλιό για μεγαλύτερη σιγουριά, τον δήλωσαν δέκα τεσσάρων, και πήγαινε στο Πειραματικό στη Σκουφά. Κάποια μέρα λοιπόν που παίζανε χαρτιά, πάνω στην άμιλλα του παιχνιδιού, και βλέποντας τον υπερβολικό ζήλο του Μανωλιού για το παιχνίδι, του λέει η Νουνούκα επιτιμητικά: Μα πώς κάνεις έτσι βρε Μανώλη, σαν Εβραίος κάνεις! Και θέλοντας να ενισχύσει στην άποψή της, τρέχει στη βιβλιοθήκη και φέρνει το γερμανικό λεξικό που τους είχαν δώσει στο σχολείο, με την κατατομή προσώπου των ανθρωπίνων φυλών. Νάτο, ολόιδιος είσαι του λέει, δείχνοντάς του το αντίστοιχο ει-

κονίδιο! Άσπρισε αυτός, κιτρίνισαν και τα κορίτσια που γνωρίζανε. Μ' αυτό τον τρόπο, έμαθε το μυστικό του Μανωλιού και η Νουνούκα.

Μήνες αργότερα. Ένας εθελοντής ρουφιάνος, πάντα βρίσκεται. Ένας πλανόδιος πωλητής έξω απ' το Πειραματικό, τον καταδίδει στη Γκεστάπο. Έρχονται οι Γερμανοί για έρευνα στο Κλωναριδαίικο μαζί με τον ρουφιάνο. Η υπηρέτρια πρόλαβε να ειδοποιήσει, κι ο Μωρίς διέφυγε μέσα απ' το ρέμα που πέρναγε πίσω απ' το κτήμα Κλωναρίδη. Ο Γερμανός βαριόταν, ήθελε να κλείσει την υπόθεση και να φύγει. Ξεφύλλιζε αδιάφορα τα βιβλία του Μωρίς. Μα ο δοσίλογος επέμενε. Του έκανε και υποδείξεις. «Γιατί είναι σκισμένο το όνομα στην αρχική σελίδα του κάθε βιβλίου;» ή «Μπορεί ένας δεκατετράχρονος να διαβάζει Σοπενάουερ;» και άλλες τέτοιες ρουφιανιές.

Έτσι το ζεύγος Κλωναρίδη, οδηγείται στην οδό Μέρλιν. Ο Ερρίκος ισχυρίζεται ότι ο μικρός δεν είναι Εβραίος. Η Ασπασία η γυναίκα του, λέει στον Γερμανό διοικητή. Εβραίος είναι και τον κρύβαμε. Όπως θα κρύψουμε αύριο και τα δικά σου παιδιά. Τους άφησαν να γυρίσουν πίσω, αλλά τους επιτάξανε το σπίτι. Στο αυτοκίνητο της επιστροφής, η Ασπασία έκλαιγε.

— Μην στενοχωριέστε κυρία, γρήγορα θα φύγουμε, της λέει ο Γερμανός. Ήτανε άνοιξη του 1944.

ΕΝΑ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΣΤΗΝ ΚΑΚΟΠΕΤΡΙΑ

στον Καλλίνικο Χριστοδούλου

Καλοκαίρι στην Κακοπετριά. Ένα απ' τα τελευταία πριν πάω σχολείο. Παίζαμε με τον αδερφό μου Ζήνωνα στην πλατεία του χωριού. Ψάχναμε να ξετρυπώσουμε κανέναν («κουρκουτά») (σκοτούτσικας, κερκ.), όπως λέγαμε αυτόν τον μεγάλο χαμαιλέοντα που ζει στις εξοχές και τα δάση της Κύπρου και κυκλοφορεί ανενόχλητος και στην πλατεία της Κακοπετριάς. Δεν ξέρω αν υπάρχουν ακόμα εκεί.

Ξαφνικά, ένα βρετανικό καμιόνι σταματά στην άκρη της πλατείας. Κατεβαίνουν ένοπλοι στρατιώτες. Βγάζουν τον τελάλη με την ντουντούκα. Καλεί όλους τους άνδρες του χωριού, από δέκα τεσσάρων χρονών και πάνω, μέχρι τα εξήντα, να συγκεντρωθούν στην πλατεία. Έρχεται η μάνα μου και μας μαζεύει τραβώντας μας απ' το χέρι. Μπαίνουμε στην αυλή του σπιτιού. Απέναντι, στην πλατεία, άρχισαν να μαζεύονται οι άντρες του χωριού. Τους βγάζουν τα παπούτσια. Σχηματίζεται ένας λόφος από παπούτσια στο κέντρο της πλατείας. Ήταν σούρουπο. Ο ήλιος κρύβεται σχετικά νωρίς στο βουνό. Τους οδηγούν στην αρχή του δρόμου, στην κατηφόρα.